

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 6 від «17» 02 2020 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**ЛОГІКА
LOGIC**

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: С.О. ГУДКОВ, кандидат філософських наук, доцент

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
філософії, соціології та політології «5» лютого 2020р., протокол № 16.

Рецензенти: Ю.І. КУЛАГІН, кандидат філософських наук, професор
Л.О. БОРОВСЬКА кандидат філософських наук, доцент.

ЛОГІКА **LOGIC**

ПРОГРАМА / CURRICILUM

ВСТУП

Програма дисципліни «Логіка» призначена для здобувачів вищої освіти ступеня «доктор філософії» галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 033 «Філософія».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти КНТЕУ із зазначеної спеціальності та відповідної освітньо-наукової програми.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Логіка» є формування і вдосконалення логічної культури мислення аспірантів, розвиток у них абстрактного і критичного мислення, формування логічного мислення як засобу пізнання навколишнього світу та самого себе, регулювання інтелектуальної діяльності.

Завданням вивчення дисципліни «Логіка» є надання аспірантам ґрунтовних знань щодо теоретичних основ логіки як філософської науки про пізнання та правильне мислення, законів, яким воно підпорядковане та практичному оволодінню аспірантами прийомами доведення та спростування під час проведення наукових дискусій, оформлення наукових статей та захисту дисертаційних робіт.

Предметом вивчення дисципліни є основні закони і форми правильного мислення, логіка наукового пізнання та сучасна теорія аргументації та критики.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання

- основних категорій, принципів та методів логіки як науки;
- формально-логічних законів та ознак правильного мислення;
- структури та основних форм логічного мислення;
- методів визначення істинності та хибності міркувань;
- правил та можливих помилок під час логічних операцій доведення та спростування.

вміння

- оперувати логічною термінологією;
- використовувати загальнологічні методи під час наукових досліджень;
- під час написання наукових робіт та їх захисту правильно здійснювати логічні операції та досягати істинні умовиводи, знаходити аргументи для доведення істинних міркувань і спростування хибних в процесі наукового пізнання;
- в процесі наукових дискусій чітко і ясно доводити свою точку зору і спростовувати думку опонента.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Логіка», як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння аспірантами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-науковою програмою:

Філософія (Philosophy) (третій рівень вищої освіти)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1	Здатність до філософсько-теоретичного осмислення загальних принципів і законів розвитку природи, суспільства та пізнання.	1, 2
ЗК3	Здатність проведення самостійних досліджень на сучасному рівні.	2, 3
ЗК5	Здатність генерувати нові соціально-філософські ідеї (креативність).	2-4
ЗК7	Здатність розробляти та управляти науковими проектами	1-4
ЗК8	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації; вміння виявляти, формулювати та вирішувати соціально-філософські проблеми.	1-4
ЗК9	Вміння спілкуватися з експертами з інших галузей знань.	1-4
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
ФК1	Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної філософсько-теоретичні проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та аналіз суспільної практики.	2-4

ФК2	Здатність досліджувати сутність, зміст, основні категорії філософії.	1-4
ФК3	Компетентність у вирішенні філософсько-теоретичних суперечностей у міждисциплінарному просторі.	1-4
ФК4	Здатність виявляти потенційні взаємозв'язки між різними аспектами предметних знань і їх застосуванням у галузі освіти та науки.	1-4
ФК8	Здатність креативно осмислювати філософські концепції типів цивілізації, сутність процесів глобалізації та сучасних проблем людства і механізми їх подолання.	2-4
ФК11	Здатність розробляти, обґрунтовувати та застосовувати нові форми і методи вивчення філософії, здійснювати їх класифікацію.	2-4
ФК12	Здатність обґрунтовувати і впроваджувати цільові програмні підходи, розробляти нову методологію щодо визначення цільових програм.	2-4
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРН 2	Вміння здійснювати критичний аналіз філософських процесів та інститутів в контексті цінностей європейської цивілізації, а також застосовувати результати цього аналізу при формулюванні завдань наукового дослідження.	1-4
ПРН 4	Визначати концепції соціально-культурного розвитку.	1-4
ПРН 6	Вміти аналізувати досягнення у сфері філософії, знаходити наукові джерела, які мають відношення до сфери наукових інтересів здобувача, працювати з різними джерелами.	1-4
ПРН 8	Демонструвати здатність проводити наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.	2-4
ПРН 9	Здатність розробляти концептуальні моделі та/або дослідження гіпотез для встановлення тенденцій розвитку об'єктів дослідження.	2-4
ПРН 17	Здатність створювати нові знання шляхом проведення оригінальних досліджень, якість яких відповідає сучасним міжнародному та національному рівням.	2-4
ПРН 18	Уміння використовувати методологію системного та інституціонального аналізу у	2-4

	сфері філософії та соціально-культурного розвитку, застосовувати їх закономірності та принципи.	
ПРН 19	Здатність демонструвати знання теорії, історії та методології системного та інституціонального аналізу і синтезу, діалектичного підходу при дослідженні соціально-культурних процесів.	1-4
ПРН 20	Здатність використовувати історичні надбання та методологічні досягнення у сфері філософії для аналізу, прогнозування розвитку об'єкта дослідження.	1-4

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Логіка як наука.

Основні етапи розвитку логіки як науки. Поняття логіки як науки. Об'єктно-предметна сфера логіки як науки. Місце логіки в системі сучасних наук. Формалізація як метод логіки. Поняття форми мислення. Істинність і правильність мислення. Логічна помилка. Мова логіки. Логічна культура мислення науковця. Значення логічної культури в науковому пізнанні.

Поняття логічного закону. Основні закони формальної логіки. Закон тотожності, його зміст і значення. Можливі помилки при його застосуванні. Закон суперечності. Його сутність та вимоги. Закон виключеного третього: визначення, вимоги до побудови правильних міркувань, логічні помилки при його порушенні. Значення закону достатньої підстави для правильності міркувань та специфіка його застосування. Основні принципи логічного мислення. Значення знання законів логіки для правильного мислення та пізнавальної діяльності науковця.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-7.

Додатковий: 8,10,12,15.

*Інтернет-джерела:*20.

Тема 2. Основні форми правильного мислення.

Поняття як форма мислення. Загальна характеристика поняття. Зміст і обсяг поняття. Поняття і слово. Класифікація понять. Види понять за обсягом і змістом. Відношення між поняттями. Логічні операції з поняттями. Логічні операції обмеження та узагальнення понять. Логічні операції визначення та поділу понять. Правила їх застосування та типові помилки.

Судження та відношення між ними. Загальна характеристика судження та його структура. Судження і речення. Класифікація суджень. Прості судження та відношення між ними. Логічні зв'язки між категоричними судженнями. Логічний квадрат. Правила розподіленості термінів у судженнях. Складні судження та їх види. Єднальні (кон'юнктивні) судження. Розподільні (диз'юнктивні) судження. Умовні (імплікативні) судження. Таблиця істинності та хибності складних суджень.

Поняття умовиводу. Класифікація умовиводів. Способи і правила побудови безпосередніх умовиводів. Дедуктивний умовивід: поняття, основні види. Характеристика категоричного силогізму. Фігури, модуси і правила категоричного силогізму. Умовні, розділові та умовно-розділові силогізми. Складні і складноскорочені силогізми. Правила побудови складних і складноскорочених умовиводів. Типові логічні помилки у категоричних силогізмах. Імовірнісні (недемонстративні) умовиводи. Характеристика індуктивних умовиводів. Повна індукція та неповна індукція. Наукова індукція. Причинний зв'язок між явищами. Методи визначення причинно-наслідкових зв'язків. Імовірнісна оцінка ступеня обґрунтованості індуктивних висновків. Умовиводи за аналогією та їх види. Умови підвищення достовірності висновку.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1-7.

Додатковий: 8,10,12,15.

Інтернет-джерела: 20.

Тема 3. Логіка наукового пізнання.

Наукове пізнання та раціональність класичної науки. Світ явищ як об'єкт дослідження. Лінійно кумулятивна модель класичної науки. Вірогідність наукових знань. Принцип верифікації. Факт як атомарна форма знань. Факти дійсності і факти науки. Визначення поняття «проблема» та «наукова проблема». Логічна структура проблеми. Види проблем. Поняття гіпотези як форми мислення. Види гіпотез. Стадії побудови гіпотез. Перевірка гіпотез. Визначення поняття «теорія». Структура теорій. Види теорій. Функції теорій. Теорія і досвід. Логічні критерії правильності теорій.

Наукове пізнання та раціональність неklasичної науки. Лінійно-некумулятивна модель науки. Теоретична модель як об'єкт дослідження неklasичної науки. Багатоваріантність теоретичного опису однієї і тієї ж реальності. Принцип фалібілізму (фальсифікації) неklasичної науки.

Постнеklasична наука та прогностична методологія. Відкриті, нелінійні, динамічно нестабільні самоорганізуючі та саморегулюючі системи як об'єкт дослідження. Синергетика та синергетичні ефекти.

Список рекомендованих джерел

*Основний:*1-7.
*Додатковий:*9,14, 16-19.
Інтернет-джерела: 21, 23.

Тема 4. Основи теорії аргументації та критики.

Аргументація як сукупність засобів переконуючого впливу у комунікативному процесі. Поняття логічної суперечки та її види. Структура суперечки. Вимоги до процесу комунікації у формі суперечки. Стратегія і тактика суперечки. Поняття доведення та його структура. Сутність та форми доведення. Роль практики та досвіду в доведеннях. Логічні помилки в процесі доведення. Поняття та способи спростування. Сутність та структура спростування. Логічні помилки в ситуації спростування та можливість їх уникнення. Роль доведень та спростувань у процесі наукового пізнання.

Запитання і відповіді. Діалогічний характер запитально-відповідної форми комунікації. Логічні операції та прийоми ведення діалогу. Загальна характеристика запитань. Логічна структура запитань. Види запитань. Правила щодо запитань та помилки, що пов'язані з порушенням цих правил. Відповіді та їх види. Обумовленість відповідей змістом запитань. Правила відповідей та типові помилки при їх порушенні.

Критичне мислення як спосіб міркування. Об'єкт та засоби критичного мислення. Рівні та фази критичного мислення. Правильні та неправильні міркування. Терпимість до критики. Визнання власних помилок. Коректні та некоректні прийоми під час аргументації та критики.

Список рекомендованих джерел

*Основний:*1-7.
*Додатковий:*11,13.
*Інтернет-джерела:*22,24-27.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Конверський А.Є. *Логіка: Підручник 2-е вид. виправлене / Є.А. Конверський. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2017. – 391 с.*
2. Алфьоров С.М. *Логіка для юристів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С.М. Алфьоров. – Київ : КНТ : Дакор, 2016. – 131с.*
3. Жеребкін В.Є. *Логіка : Підручник / В.Є. Жеребкін. – 8-ме видання, стереотипне. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2015. – 255с.*
4. Хоменко І.В. *Логіка для юристів: підручник.– К.:Юрінком Інтер, 2004.– 212 с.*

5. Тофтул М.Г. Логіка: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. / М.Г. Тофтул. – К. : Академія, 2006. – 400с.
6. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика : Підручник для студ. вищ. навч. закл. / І.В. Хоменко. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 398с.
7. Кулагін Ю.І., Войціцька І.В. Логіка: навч. посіб. / Ю.І.Кулагін, І.В. Войціцька. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 94 с.

* Курсивом виділені джерела, що є у бібліотеці КНТЕУ

Додатковий

8. Гладунський В.Н. Логіка для студентів економічних спеціальностей : Навч. посібник. – Л. : Афіша, 2002. – 359 с.
9. Гуссерль Э. Логические исследования: Прологомены к чистой логике. Перепечатка с изд. 1909 г. – К.: Вентури, 1995. – С. 9-51.
10. В.Д. Титов, С.Д. Цалін, О.П. Невельська-Гордєєва та ін. Логіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.Д. Титов, С.Д. Цалін, О.П. Невельська-Гордєєва та ін.; За заг. ред. проф. В.Д. Титова. Х.: Право, 2005. – 208с.
11. Тягло А. В. Критическое мышление на основе элементарной логики. – Харьков: Центр усовершенствования социологического образования, 2001.
12. Конверский А. Е. Теория и ее обоснование. – К.: Центр практической философии, 2000.
13. Уемов А.И. Основы практической логики. – Одесса: Издательство ОГУ им. И. И. Мечникова, 1997.
14. Попович М. Перспективы логики в методологии науки // Логика: Перспективы развития: Сборник науч. статей / Под ред. А. Е. Конверского. – К.: Издательско-полиграфический центр «Киевский университет», 2006.
15. Ішмуратов А. Т. Вступ до філософської логіки: Підручник для студентів та аспірантів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Абрис, 1997. – С.8-16.
16. Carnap R. Ueber Protokollsätze. — “Erkenntnis”, 1932/1933, Bd. 3, Heft 3, S. 215—228.
17. Popper K. R. Logik der Forschung. Wien, 1935.
18. Schlick M. Die Kausalität in der gegenwertigen Physik. — “Die Naturwissenschaften”, 1931, Bd. 19, № 7, S. 145—162.
19. Wittgenstein L. Tractatus Logico-philosophicus, 1922.

Internet-ресурси

20. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель Наука логіки
https://pidruchniki.com/1298010837678/filosofiya/georg_vilgelm_fridrih_gege_l_1770-1831
21. Рене Декарт «Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках», <https://audiobook-mp3.com/audio-20385->

[rassuzhdenie-o-metode-htoby-verno-napravljat-svojj-razum-i-otyskivat-istinu-v-naukakh](#)

22. Арно А. Логика, или искусство мыслить <https://www.yakaboo.ua/logika-ili-iskusstvo-myslit.html>

23. Поппер К. Логика и рост научного знания. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/POPPER.HTML>

24. Шопенгауэр А. Эристика или Искусство побеждать в спорах. <http://booksonline.com.ua/view.php?book=143041>

25. Рассел Б. Искусство мыслить <http://booksonline.com.ua/view.php?book=44894>

26. Кэррол Л. Логическая игра <http://booksonline.com.ua/view.php?book=28975>

27. Делез Ж. Логика смысла <http://booksonline.com.ua/view.php?book=113442>